

Asaggawar wa n akal ən
Jafon Wa yədahalan ikalan

Sarwis wa n Minister tan
Agayak

**TÄYARE FEL CICIT N AKARAS ƏN GORASAN WIN SAHEL
(EDOS) DAY ADDAWLAT ƏN NIGER**



Kifi atussuwa tat cin-izanzən day isukkuuda wəs itawannu "Altona"

**Əlkəttab ən täyare fel addan ən kifi d
ummuk was itäg ussuk.**

Wan kel amini

Tallil tan may 2008

**Asaggawar wa yədahalan ikalan wa n Jafon fel agamay ən cicit n igayakan
(J I R C A S)**

Əlkəttab wa yəktabtu asaggawar ən sawis wa n ADA as əga EDOS ufus

Tanamarak

Udum

Sattemal n əlkəttab	2
I.Deran əd awas əššəgad əlkəttab	3
Arat n asəmməkti wan 1: Almaɣnat d addan ən kifi	3
1. Tunfa d idaggan ən tazdək	3
2. Manənka as itawassan kifi wa wur nəwwa	5
3. Mafel as itawadən kifi ?.....	6
4. Manənka as itawasawwu kifi dəɣ edag n asəwwi was itawannu "Altona"6	
II.Arat n asəmməkti wan 2: ummuk was itəg ussuk	8
1. Almaɣnat n ummuk was itəg ussuk	8
2. Əddabaraten n igi n ussuk	9
3. Ənnisixaten ciyyad fel anəttəf d edag n əššəɣəl	12
4. Əlxisab wa fel tiga masnat dəɣ edag n əššəɣəl	13
Əlkəttaban wi dəɣ əgrawən Isalan	19

Sattemal n əlkəttab

Əlkəttab ən təyare wa fel addan ən kifi d ummuk was itag ussuk yamos əlkəttab. Yəgən yi inabazan kifi (isəgguwar, widin - əzanzinən kifi d cidin-əzanzinən) fel abbaz yəgan dəy almaynat d azənzən kifi.

Abbaz d azənzən kifi amosən əşşəyəlan taha tunfa, aytedum əgarawən azruf fel igən tərəwan əd ciddummar- nən iyiwanan – nasən. Inabazan ən kifi yəhur ad ilan əddabaraten n addan – net felas yamôs tette tiyəşadät; əd ummuk yolağan wan igi n ussuk ən kifi fel agaraw ən tunfa.

I. Deran əd awas əşşəgad əlkəttab.

Deran n əlkəttab wan təyare fel addan ən kifi d ummuk was itag ussuk yamôş ašicin masnaten n inabazan kifi (isəgguwar, widin - əzganzinən kifi d cidin- əzanzinən kifi) fel anəttəf, adan əd azənzən kifi wan cisway n aman.

Awaz əşşəgad əlkəttab yamôş :

- Asəmməttəy ən masnaten inabazan kifi fel almaynat d addan ən kifi
- Widin - izanzənən kifi d cicin- izanzənən ad agrən əddabaraten cin igi n ussuk.

Arat n asəmməkti wan 1: Almaynat d addan ən kifi

1. Tunfa d idaggan ən tazdak.

Tazdak tamôş iketan əşşərədan fel agaraw ən tette tolayat, tolas imaccan kifi agəzən alɣafiyat – nasən. Tətag əs ummuk wa :

- ❖ Ilalan: aratan wi dər itanattaf kifi (ares n igi n aman, ares n ašəşşəgdi, almoši) yəhur ad ihossaya faw. As yəqqäl-as ilalan wur ihossaya, ad əhləkən kifi;



Ašuşum n ares n igi n aman as
assabu d aman hosseynen



Ašuşum n almoši əS assabu d
aman hosseynen.



Ašušum n eday wa za iwur kifi
əs assabu əd aman hosseyne



Afarad n edad əs əššəyal

- ❖ Amôşyal: wa yənnəttafān əd kifi ad tutewad alɣafiyat, mad cəha aməngəs, mad iga ôškaran zogratnen, mad iqqān walad dəy ifassan-net əd telašše tan əššəyal tolayat. Ad əššərəd ifassan – net tolas yədəs kifi, dəffər anabay dəy edag n aciwukki əd dəffər edes n aratan jargonnen. Dəy anəttəf əd kifi, awedum ad inakkād ɣi aratan imôs – nen:



Wur za tutu-suwa



Wur za ammacu



Sigari wur za tammašwu



Ma tuzzukmaga

- ❖ Dəy anəttəf əd kifi: ankədāt ɣi ašyal əd aratan jargonnen, ma tudasām kifi as wur tusyem mey təmməngasām, ma tərtayām kifi wa wur nawassay əd wa wassayan.

Aratan win isasaggən kifi yolayan əd mərdat ən mizənza fel agarən azrəf yolayan.

2. Manənka as itawassən kifi wa wur nəwwra?

Tesale n tuzuda n imazanzan tilla dəy kifi yolayan. Dəy ənki, yəhur masnat ən kifi wa yolayan. Tolas yətawaşyal əd cittawen, ifassan, ələs: Inta – as itawannu addan wan cisəgwen elam.



Fotan ən kifi wa wur nəwwa

Ajərrəb ən tasmət tan kifi iyyan – da

Aratan n elam	Kifi wa wassayan	Kifi wa wur nawassay
Šit	Yiga afa, yəmilawlaw, artən tumudurt, yogga yəfray	Ubulɣut n šit kawalan, Afaray day garegare
Edag n asəmfəs	Zaggay yəbdag, timilawlaw	Wur yela almayna, yəga dufu.
ədməran	Ahən edag iyyan-da, wur əffərrəyan	tunnolam
Tuzuk	təlxam	Wur ilen muggat,
Aratan iwarnen elam ən kifi	Imilawlawan, osayan day eday iyyan-da	Wur ilen muggat, ugammadan tarmat.
Egašek	Wur əffərrəy tar mat.	Aman kawalnen, iban muggat.
Elam	yəzzələy	Wur ila tunfa
Tadənt	təfarray təzzəl tarmat	Alububuk, wur tila əsəhar
Adu	Adu n alg	Adu yəgan almaynat

Kifi yətamattäy tarmat as cillän mikroban. Fel afanaz ən mikroban əd aggaz n əmizənza dəy cirnawen, yəhur :

- Aşuşum ən kifi fel ikus ən tajargant,
- Ikus ən arat was wur ihur ad-ammacu,
- Ikus ən idaggan n asəmfəs,
- Aşuşum ən kifi əd ammas-net,
- Addan ən kifi əs glas mey akrukru-net dəffər ikinnən –net.

Əban anəttəf yolayan əd kifi yəhallakku tarmat fel adida as wur itawara :

- Ciguran kifi dəy amadal,
- Takile fel kifi,
- Asənsən kifi fel amadal mey fel taməlt,
- Miyyat ən kifi fel amadal,
- Asənsən kifi dəy tufuk,
- Awäy ən kifi əs edag yəggugan wur das itawagga ares ən addan (glas, asəwwi.....).

3. Mafel as itawadan kifi?

Kifi yamôs tette tihallakät tarmat. Fel mayəqqal əşşəl ən adənnanzu, yəhur ad-əqqəlas yətiwala alwaq yewadan fel adəntanzu. Dəy ənki, əddabaratən əggotnen əllanattu : əgi n –nes dəy edag n asəsməd, abasar-net, igi n tesəmt yi kifi, abbigi -net əd asəwwi – net dəy widi. Addabarat ta yolayət, yəqqal – as kuma wur təkma azrəf dəy ayrəmman win Nijer tamôs abəbbəgi – net. Əddabarat ta wur təkma aškan tolas tisasaggu agrāw ən kifi yolayan. Ašayal d edag n asəwwi was itawannu "Atona" tomăs əddabarat tariyisat dəy addawlat ən Nijer.

4. Manənkə as itawasawwu kifi dəy edag n asəwwi was itawannu "Altona"

- Masnat n edag n edag n asəwwi wan "Altona"

Edag n asəwwi "Altona" yamôs arät yenayan kuma yətihag yi wa waššaran. yəsasaggu agarāw ən kifi wa yolayan əd afanaz n asəqqəd n aškan, dəy 3 kašitan win wa waššaran inta iyyan- da.



Fotow wan edag n asəwwi was itawannu "Altona."

- Ilalan n igi n edag n asəwwi was itawannu "Altona"

Dāy igi n edg n asəwwi wan "Altona", addu təwrigrəw bərgitan win talaq, griyaj, tol, kusaten, aškan, cizalwawen cin əqun əd asədbəy n edag n asəwwi



Fotow n ilalan win igi n ədag ən asəwwi was itawannu "Altona"

- Mande Azza itawaggu edag ən asəwwi was itawannu "Altona"?

Edag n asəwwi ad itawaggu dāy edag was inasbakkadan əd windin izanzin kifi ad itasanan dāy asəwwi d igi n əššəyələn wiyyad.

- Asənti n edag n asəwwi

Edag n asəwri ad igrun tazgrat ən 1, 80 metər əd tagzalt tan 1, 60 metər, əd eder ən 30 har 40 sentimetran.

- Igi n edag n asəwwi wan "Altona"

Fel igi edag n asəwwi was itawannu "Altona" yəhur :

- Igi n tukurut ən bərgitan dəy eder,
- Ad itawaggu danga tigāt tazagrat ən metər əd allam wan 45x45 sentimetər (2) fel amadal dəy asəwur wa yazzaran,
- Miyyat n əššəyəl ad iqar 2 har 3 əjəlan,
- Igi n tafala n tazoli fel asəssəxi n griyaj,
- Asəskər ən griyaj fel tafala n tazoli,
- Tayyəm griyaj ad akəy danga tan edag n asəwri har 10 sentimetəran,
- Tolas tagləm d əššəyəl har tazagrat ən metər fel griyaj əd allam wan 65x65 sentemtər dəffər tagəm tazagrat ən 85 sentər,
- Taləman 2 tagaten n adu dəy tasaga n edag n asəwwi,
- Afalla n edag n asəwwi ad duyururuw,
- Miyyat n əššəyəl ad iqar 2 har 3 əjəlan,
- tisaşagdəm aşkan as təkkan asuwur ən tol,
- Tol attakəy danga har 10 sentimetər dəy addəy was iyirawraw edag n asəwri ad itiwuhar əs əmmuk was aytedum əlmadən eher sərəs əd talaq ta yəkkobet,
- Asəddəqqər ən kewre ad izar yī emes ən edag n asəwwi (asəddəmbəl ən tolaq d alummuz).

- Torrayen cizza itiwulkum fel asəwwi n kifi dəy "Altona"

Fel agarən ən kifi yəwwən əs ummuk yolağan, yəhur alakam yī tarrayen imosnen :

- Takkarkarəm, təssuşəmäm kifi, təkurum-kuruman wi maqqornen əs 2 har 3 guntutan. Təbsəräm kifi fel asatak n aman (fel griyaj mey tasalat ta yolağat....),
- As iqqur kifi tusuwəräm-tu fel griyaj wan edag n asəwwi,
- Ad tətəggəm ciməzyen dəy edag n asəwwi,
- Ad tətəggəm ciməzyen dəy ukkozat cisugwen cin griyaj fel adu ad din-itəwəd kifitan kul,
- As təgəm kifitan dəy edag n asəwwi, tassaryəm temse əs aşkan wi wur n ətumikit tarmat,
- As təgəm kifitan, tassaryəm temse, təlximəm əmən-ahan wan edag n asəwwi təlyədäm tagaten n adu əs tabdəq. Asəwwi ad agu 2 har 3 awatan.

II. Arat nasəmməkti wan 2: ummuk was itag ussuk

1. Almağnat n ummuk was etäg ussuk

Ummuk was itag ussuk yamôs iket n əddabaraten fel masnat ən mazanzan əd tarawen-nasən. əd Arazəm ən tarawen imazanzan fel agaraw ən riga əs :

- Igi yī imazanzan awaran,

- Asəbdəd n azruf was ifragän arazäm-net,
- Asətəg ən kayatan yi imazanzan,
- Azəkkin – nasän fel ad azzanzən kayatan.

Day ummuk was itawaggu ussuk, ag ussuk yəhur ad əssən aratan imosnen:

- Agamäy ən kayatan
- Awal yi aytedum əd anäy ən tarawen- nasän
- Masnat ən kayatan wiran willen, edag wahan əd azrəf
- Eqəl ən wa din-izanzən yolayan
- Agät ummuk was kayatan ad-dazzaken aytedum

2. Addabaratən ən əgi n assuk

Däy Agaräw ən tunfa n azənzi n kifi, amaşyal (asaggawar, anasbakkad əd win din-izanzən) ad agu äddabarat tigat däy 4 əşşərədan ‘‘p’’ imôsnen :

- Kayatan: mamosan kayatan wis yəhur ad din anzin?
- Azrəf: maymos Azrəf wa za ətawahakkan?
- Adag: Manəka əd mande azza əgrəwan imazanzan?
- əguz n kayatan: manəka azza tussusunäm imazanzan aratan win olaynən?

Kayatan imôsən aratan wis itiwara atən-azzanzən aytedum. Yəhur masnat ən kayatan mey ciwussay nasän, elam-nasän, əd tazwar-nasän.....



Fotow ən kifitan wis itawannu ‘‘karp’’ inimaglanin

Elmisal: timizinzit ən kifi tara əd din-tazzänzu kifi wa wur nəwwa : kayatan imôsən kifi, Almaɣnat net wur uwwa, iket-net 205 g har kg iyyan-da. Amaşyal yəsəsəxit masnaten –net əd əssuk mey ussukan mey əd imazanzan fel.

- Masnat ən kayatan wirən imazanzan: tehakken ciɣurad fel sadas tan imazanzan əd tehakken kayatan
- Agarəw ən salan fel kayatan win din-ənzən wis olan dər-sən: almaynat-nasən, Azrəf-nasən wis olan dər-sən: almaynat-nasən, azrəf-nasən, awaggän fellas imazanzan
- Masnat as kayatan wur olen əd win ozzarnen.tolas itazakken- du aytedum.
- Asusun ɣi imazanzan kayatan
- Agamäy ən urruzuyan win ilanən azrəf yolaɣan
- Agamäy ən kayatan wis ad itawaggu dəɣ alwaq wa wur nəggət
- Asənsən kayatan əs ummuk was ad-dazakken imazanzan

Azrəf yamôs əryalan wi razzām wa yəzənzən. Dəɣ əkus n azrəf ən kayatan, yəhur masnat n awaybaz kaya, awas ifragan accazzanzin aytedum əd azrəf was acin azzanzin wiyyad.

Elmisal: wa din izanzin kifi yəzzaddu kilogram ən kifi wa wur nəwwa 750FCFA, imazanzan izanzin- tu 850FCFA; imazanzan azzanzin-cin 1200FCFA: Awa din inza kifi yəqal 1000FCFA.

Amaşɣal ad-agu äddabaraten-nes dəɣ igi n azrəf əs :

- Igi n azrəf was ad-əgrun tunfa.
- Agamäy n azrəf wa cin izanzin wiyyad
- Masnat as inazzan kayatan təlla dəɣ azrəf meɣ almaynat ən kayatan
- Masnat ən aməttəy n azrəf dəɣ awatay
- Igi n azrəf was ad-dazzakkät imazanzan

Edag ən azənzən kifi yamôs etakas wa ɣur itaggu əššəɣəl.Fel igi n əššəɣəl əd tunfa dəɣ idaggan ihoznən dedin inazzən kayatan.Yamôs arat yolaɣan masnat ən ummuk was itizanən wiyyad kayatan-nasən.



Asəwwi d azənzi n kifi

Ɔlmisa: wadin-izanzən kifi, yəzənzad-du kifi wa wur nəwwa dəy taswuq tan Gidan Bado. yəssəwwāy deda dəy edag ən asəwwi was itawannu "Altona" taggayt ən kifi iyyat tinzin deda yi aytedum wud- dəgmadnen ayrəman iyyat tənzan dəy ussuk ən Buza. Amaşyal ad-əssən fel :

- Mande dən za azzanzu kayatan? əmənnahan əs əmənnahan, ussukan, dəy ayiwan mey ehan wan azənzən kayatan?
- Mas ihur ad-din azzanzu kayatan? ənta iman-nes, ad əggəz iyyan gareššan, wa yəzanzən yazzanzən?
- Amaɣnaten ən tizant ən kayatan: Aggāy ən kayatan dəy ussuk mey yi imazanzan
- Almaɣnaten aggāy: turuft, belo, šaret, idaran
- Āddabaraten n asənsi əd azrəf wa za ibiznat

Iket n almaɣnaten cin-azənzi əhakkināt əsalan dəy azəkki ən imazanzan d azənzi n kayatan.

Ɔllanattu almaɣnaten iggotnen:

Tehakken salan: yomōs emel ən kayantan yi imazanzan kayatan əd uzəkkən-nasən fel ad-dazzanzən :

- Igi n cizalwawen fel tawayen fel tehaqqen ən salan, emel dəy əlkəttaban win din-inazzinin, dəy teleten mey radiyo,



Tazoli təytat fel azayəz fel tehakke n salan: Kifi yazad.

- Igi n zalewan,
- Tizantən alkadan wi ihakkinən isalan ən kayatan wi n nazzan,
- Asəknən ummuk was itawaşyal əd kayatan,
- Tehaqqen aratan zodnen yi imazanzan (aman wi sammoden əd jitan...),
- Igi n tisarnaten əmmalnen tunfa n kayatan,

- Igi n fototan win kayatan əd ahol wa za idirān imazanzan dəy yafawan-nasān.
- Almaɣnat ən azəmzən kayatan: əddabaraten cin aggāy ən wayi zanzən fel ad-azzanzu ayaggen: tizant ən wiyyad, afanāz ən azrəf alwaq iyyan,..

3. Ənnəsixaten ciyyad fel anəttəf d edag n əššəyəl.

Deran n edag n əššəyəl.yamôs igi n kayatan əd azənzi-nasān əs almaɣnat ta yolaɣat. Dəy ənki, kaya yolaɣan, azrəf əd edag ən azənzi amosan aratan olaɣnen egas alxalan wa din izanzən (asəxsər n aytedum, anasay əd alxal) isasagən azənzi yolaɣan.wa din-izanzən ad əlkəm ɣi ənnəsixaten imôs-nen :

- Ma titayya imazanan iššəgadan
- Ma tišawala dəy talfo əd imidawan, ma titatta as yəqqal-as imazanzan əllantu.



Imazanzan əššəgadan tolas tan tette tidiwannāt əd tamidət-net

Source: EDOS: əlkəttab ən təyare fel əššəyələn wi taha tunfa, Deseμβər 2007

- Afanaz n azrəf
- Asəgət ən kayatan əd igi n tette tas təllāy dəy aɣrən əs igət
- Asəɣəs n aratan ɣi amazanzı əs ummuk wan agay ən kayatan ɣi aytedum
- Anəməgri d imazanzan fel ad ussusunan imidawan-nasān
- Attutarəm aytedum
- Attənakkadām ɣi kayatan wi yenaynən

- Asəmmətəy n äddabaratən cın igi n ussuk, əd ad-əqqəl as asəmməttəy yəqqəl-as asəmməttəy yəqqəl dəy aytedum.

4. Əlxisab n əşşəyəlan wa fel tiga masnat dəy edag n əşşəyəl

Dəy əqqəddər, yətawaygu masnat dəy wa za .awa za itawaggən. Awa za itawaggin yəqqəl dəy alwaq wa wur du-nosa.

Əlmisal: tufat ussuk ən Buza. Assamaw timizənzət ən kifi, təssuwa 50 kg cın kifi, əlxisab wa fel tiga masnat yara :

- Manaket as ihur ad-din-azzanzu dəy əssa-dan, tallit, awatay...
- AZrəf ən tunfaten cis-arə awedum atanad dazzanzu;
- Iket n azrəf was ihur ad-ənsa;
- Azrəf wa za itiwigmiyəm dəy mazanzan fel agarəw ən riba.

Əlxisab n əşşəyəl yəhakku isalan fel awa za anzən, Azrəf wa yəgranwən dəy kakatan win din-inzanen fel masnat ən riba mey axarak.masnat n əşşəyəlan wi za itawagginen itaggən titəg dəy alwaq ikəttatan (dəy əssa-dan, dəy tallit mey dəy awatay). Əllan-tu əşşən aratan :

- As yəqqəl- as awa za itawaggən yahəy axarak, ad təssənəm kud azrəf wur okey;
- As yəqqəl- as awa za itawaggən yahəy tunfa ad təssəməy azrəf yogda.

Təfragəm attəxsəbəm riba wa wur əgmed wala:

Azəzn kayatan	-	Awabazan kul (wa yəmbayan)	=	Riba wa wur əgmed wala
------------------	---	-------------------------------	---	---------------------------

Riba wa wur əgmed wala wur amôs azrəf was accanəy awedum ənkasara felas yahəy azrəf ən takəssen

Riba wa wur əgmed wala	-	Ta kəssen fel riba	=	Riba was yəgmattu awa yənzən
---------------------------	---	-----------------------	---	------------------------------------

Əşşəyəlan wi taha tunfa iban-salan ayaggen dəy- sən.Takəssen wur əmməkkəl-nat arət, dəy ənki riba wa wur əgmed wala yogdət wa yəgməd:

- As yəqqəl-as away-tawagrawvən dəffər əşşəyəl yogla away-tawayən, aytedum əgrawən riba.

- As yaqqal-as wur-ewad away-tawanyan aytedum ahrakan day ussuk-nasan

Elmisal : n alisab wan asayalan fel affar n asayal: azanzan kifi (wa yihakkən azraf: aytedum as man-nasan)

Aratan wi za itawagginan					Kayatan		Awa yag-rawan
Awa za anzan	Iyyan-da	Iket	Azaf n iyyan-da	Azraf (FCFA)	Azanzi/assa-dam	Azraf (FCFA)	Riba
Kifi	Kg	25	500	12.500	Kifi yawa day widi	25000	
Widi	litər	3	1000	3000			
Asalay	Ablay	2	25	50			
Barxannu	Ablay	2	25	50			
Magi	Iyyan-da	2	40	50			
Aŝkan	Tiwiggent	2	100	200			
Aman	Talikint	2	5	10			
Aggay an kayatan	Takle ed aqqul	2	250	500			
Edangaz	Iyyan-da	1	1500	1500			
asukkada win azaman	Iyyan-da	1	1250	1250			
	Iket			19.140		25.000	+5860

Riba: Azraf waddunza-kay-Azraf wa din-anza

Igi n alxisab: $5860F = 25.000F - 19140F$

Elmisal n alxisab wan affar n asayal wan asan day edag n asayal: azanzan kifi (wa yohakkən azraf: aytedum as man-nasan)

Aratan wi za itawagginan					Kayatan		Awa yag-rawan
Awa za anzan	Iyyan-da	Iket	Azaf n iyyan-da	Azraf (FCFA)	Azanzi/assa-dam	Azraf (FCFA)	Riba
Kifi	Kg	25	500	12.500	Kifi yawa day widi	25000	
Widi	litər	3	1000	3000			
Asalay	Ablay	2	25	50			
Barxannu	Ablay	2	25	50			
Magi	Iyyan-da	2	40	50			
Aŝkan	Tiwiggent	2	100	200			

Aratan wi za itawagginan					Kayatan		Awa yagrawan
Aman	Talikint	2	5	10			
Adakal an kayatan	Takle ed aqqul	2	250	500			
akinni n Edangaz	Iyyan-da	1	35	35			
akinni n asukkada	Iyyan-da	1	30	30			
	Iket			16.455		25.000	+8.545

Riba= Azraf waddunza-kaya-Azraf wa din-anza

Igi n alxisab: $8.545F = 25.000F - 16.455 FCFA$

Edangaz ad asukkuda win azzaman ad itawaknen daffar awatay.

Azraf wan ikinnan ilalan (edangaz d asukkuda win azzaman) ata-waffan yasda wurge fel as itwassanan fel asammattay-nasan as ammendan. Azraf di, yohur ad-itawakkas daffar asseyal kul, yitawa-sansu me yatawaggu ussuk darras.

awas tiga masnat wan tallit ad aqqal:

Awa za itawaggin: 16.455×4 ussukan= 65820FCFA
 Kayatan : $25000F \times 4$ ussukan= 100.000FCFA
 Awa yagrawan : $100.000F - 65820F = 34180FCFA$

Awas tiga masnat wan karadat cilila

Awa za itawaggin: $65.820F \times 3$ cilila=197.460CFCFA
 Kayatan : $100.000F \times 3$ cilila= 300.000FCFA
 Awa yagrawan : $300.000F - 197.460F = 102540FCFA$.
 Tadin_ izanzat kifi tigraw riba n 102540FCFA.
 Yewattat adas arzam tarawen-net d urruzuman-net.

Elmisal n alxisab wan affar n asseyal wan ussuk day edag n asseyal: azanzan kifi (wa yahkkanazraf: Amarwas)

Aratan wi Za itawagginan					Kayatan		Awa yagrawan
Awa za anzan	Iyyan -da	Iket	Azaf n iyyan-da	Azraf (FCFA)	Azanzi/assa -dam	Azraf (FCFA)	Riba
Kifi	Kg	25	500	12.500	Kifi yawa day widi	25000	
Widi	litar	3	1000	3000			

Aratan wi Za itawagginan					Kayatan		Awa yaɓ- rawan
Asaləy	Abləy	2	25	50			
Barxannu	Abləy	2	25	50			
Magi	Iyyan -da	2	40	50			
Aŝkan	Tiwiqq ent	2	100	200			
Aman	Taliki nt	2	5	10			
Adakal ən kayatan	Takle ed əqqul	2	250	500			
Azrəf waccil lan (2D n Amarwas	Iyyan -da	1	5000	5.000			
Edangaz	Iyyan -da	1	1500	1500			
əsnkku-da win azzaman	Iyyan -da	1	1250	1250			
Iket				24.140		25.000	+8.60

Riba = azrəf waddunza kaya - azrəf wayaz

Igi n əlxisab: 860F = 25000F - 24140F

Əlxisab n əššəyəl wan ussuk wan əššən dəy edag n əššəyəl: azənzi n kifi (wa
yəhakkən azrəf: amarwas)

Aratan wiz a itawagginan					kayatan		Awa yaɓ- rawan
Awa za anzən	Iyyan-da	Iket	Azəf n iyyan-da	Azrəf (FCFA)	Azənzi/əss a-dam	Azrəf (FCFA)	Riba
Kifi	Kg	25	500	12.500	Kifi yəwa dəy widi	25000	
Widi	litər	3	1000	3000			
Asaləy	Abləy	2	25	50			
Barxannu	Abləy	2	25	50			
Magi	Iyyan-da	2	40	80			
Aŝkan	Tiwiqqent	2	100	200			
Aman	Talikint	2	5	10			
Adakal ən kayatan	Takle əd əqqul	2	250	500			
əkinni n Edangaz	Iyyan-da	1	35	35			
əkinni n əsukkuda	Iyyan-da	1	30	30			
Tunfa n amarwas (2D dəy tallit)	Iyyan-da	1	125	125			
Iket				16.580		25.000	+8545

Riba = Azrəf n azənzi - Azrəf wa yəqqal

Igi n əlxisab: $8.420F = 25.000F - 16580F$

Edangaz d əsukkuda win azzaman ad itawaknen dəffər awatay

Azrəf wan ikinnin aratan (Edangaz d əsukkuda win azzaman) əd tunfa tan amarwas amôsan azrəl was wur itawassan fel deran n ikinni n aratan wi yəmmədanin d arazām n amarwas. Azrəf wa yəhur ikus-net dəffər əššəyələ kul, ita za sansu mey ašəyal dər-əs.

Əlxisab ən tallit yamôs:

awa za itawagən: $16.580F \times 4$ ussutan = $66.320FFCA$.

Kayatan : $25.000F \times 4$ ussutan = $100.000FCFA$

Awa yəgrawan: $100.000F - 66.320F = 33.680FFCA$

Əlxisab ən karadat cilila yamôs :

Awa za itawagən: $66.320F \times 3$ cilila = $198.960FCFA$

Kayatan : $100.000F \times 3$ cilila = $300.000FFCA$

Awa yəgrawan: $300.000F - 198.960F = 101.040FCFA$

Tadin - izanzət kifi təgrāw dəy karadat cilila riba n $101.040FCFA$. Tolas turzəm amarwas əd tirawen-net

a) Tunfa n əqqəddər

Əqqəddər wan azrəf yamôs arat yoloğan dəy əššəyələlan fel-as :

- yəossən kud ad ituwugrəw riba;
- Aratan wi yənfənən edag n əššəyələ;
- yəossən yi wi hakkinin amarwas dad iššokal edag n əššəyələ;
- yəossən awaddu igazən əd awa yəgmadan waddu immarən azrəf dəy edag n əššəyələ.

Dəy inki yəhur igi n əqqəddər n əššəyələ yolayan.

Əššəyələl yara əqqəddəran imôs –nen əššən :

- əqqəddər n izanzan əd azrəf: axasab wan tallik, awatay wan izanzan əd azrəf; fel masnat ən riba;
- əqqəddər n asənsən azrəf; fel masnat n awaddu iggazan əd awa yəmbayan waddu immaran azrəf tallit kul. Əqqəddər wa yəgaddəlan cimuyutar cin azrəf.

b) Wa yəhakkin azrəf wan edag n əššəyəl

Dəffər igi n əlxisab wan əššəyəl wa fel tiga masnat dəy edag n əššəyəl, tolas, kundaba agarən n azrəf wan igi n əššəyəl. Dəy ənki yəhur :

- Ašayal d azrəf-nes: yamôš azrəf wan mannana;
- Azəbna n azrəf: yamôš azrəf n amarwas. Azrəf yəfrag ad itiwagruw dəy imidawan, imarawan, isugguwar wi hakkinin amarwas mey amarawas wan ulxuku n adawlat: Āddabarat n umuzar n adawlat;
- Amarwas a fel ika ašitin n awedum dəy arazām: As yəqqal-as aytedum abayasan tarraʔen ciyyad.



Tuzzuwat ʔi azənzi wa yitihagan



Source: EDOS; əlkəttab ən təyare fel əššəyələn win taha tunfa, Desembre 2007.

- 1- Arazām n əššəyələn wi taha tunfa yəgraw dəy tantin tan aytedum ininannak-nen;
- 2- Arazām n əššəyələn wi taha tunfa yəgraw dəy amarwas;
- 3- Arazām n əššəyələn wi taha tunfa yəgraw dəy alxayaw wa yəffa amaraw.

Ilkəttaban win dāy əgrawan isalan

- Tāyare fel cicit n akaras ən gorasan wi n sahel (EDOS) dāy addawlat ən Nijer, Desmbər 2007, cilalt ən tāyare fel əššəyələn wi taha tunfa (AGR)
- Əddabarat Trickle up, Jiye 2004, əlkəttabən tāyare Triekle up, taggayt tan 2: masnaten n ussuk cin affar
- Ministər wan urruzuyan n aškan, aman, abbaz ən kifi əd park wan Gabon /Asaggawar ən Jafon wa yədahalan ikalan (JICA, Marəs 2004, əlkəttab fel azəwruziwəz: Asəmmittəy n urruzuyan win abbaz ən kifi dāy Gabon)